

مه هاباد قه ره داغی

پیشه کی بو کتیبی

"هه رگیز له ژنبووونی خۆم په شیمان نیم!" له نووسینی خاتوو "روئیا تلووعی"

مرو ده توانی به زور شیوه هه ست و نه ست و بیر و بوچوونی خوی له ریگهی زمانه وه، دهربرپیت. زمان ته نها بریتی نییه له واژه و له دهنگ، له نووسراو و له وتراو، به لکه جوئهی جه ستهش هینماکانی زمان دهگه یه نیت. مرو به سه رنجیک ده توانی به رامبه ره که ی تیبگه یه نئ خوشی دهوی یان رقی نییه تی، گرنگه به لایه وه یان بیبایه خه به رامبه ری. دیسانه وه به جوئهی که، به ناماژیه کی ده موچاو ده توانی له به رامبه ری بگه یه نیت شاده یان ناشاد، ساغه یان نه خوش، نازاده یان کوئله .

ژنانی روژه لاتی ناوه راست به گشتی و ژنانی کوردیش که سهر به هه مان جوژی کلتووری روژه لاتین، به هینماکانی ده موچاویان زور نازاریان دهربریوه، به جوئهی یاندا دیاره نازاد نین و وهک کوئله رهفتاریان له گه ندا کراوه، له چاوانیاندا ده توانی چیرۆکی سه یروسه مه ره و سه رنجراکیش بخوینیتیه وه که گوزاره له ناویمیدی و ژانه کانیان دهکات، وهلی به دهنگ و به رهنگ، به واژه و وته که میان له م باره یه وه دهربریوه .

ئه وهی په یوه ندی به وتنه وه هه بی، له باره ی ژنه وه دهگوتری که ژن زورگو، یان زوربیلیه . ئه م دهربرینه ش زیاتر دهربرینیکی پیاوانه یه و بو سوکایه تیکردن به ژن دهگوتری. وهک میتافۆریک جه مامی ژنان بو ئه و شوینانه به کارده بریت که ژاوه ژاوی تیاپه و که س له که س تیناگات و هه ر که س بو خوی ده دویت. له شوینی وادا دهگوتریت: "ئه وه چیبه ، ده لئی جه مامی ژنانه !" مه خابن ئه م میتافۆره ژنان بو خوشیان به کاری ده به ن بی ئه وهی له و نیماژی زمانه بگه ن که ئه م دهسته واژه یه ی وهک میتافۆری بو دهنگی پر له ژاوه ژاوه و بی سه رویه ر و بیینه نجام به کاربردوه .

ئه م میتافۆره به خورایی نه کراوه به نیماژی دهنگی ژاوه ژاوه و شوقی، که له ویدا که س له که س ناگات، قسه له پیناوی قسه دا ده کریت، که س گوئ له که س ناگریت و باس و خواسه کان نه نامانجیان هه یه و نه ئه نجام. جه مامی ژنان، هیمایه که بو دهنگی ژنان، که له زمانی کوردیدا له ریگهی ئه و میتافۆره وه ده توانین له بایه خی دهنگی ژن له کوئه لگه دا، بگه ین، کوئه لگه یه ک که هه تا ئه م ساته پیاو به ریوه به ریتی، نۆرمه کانی بو داناوه، یاساکانی بو دارپژاوه و رینوماپیه کان و ریناسکان هه ر هه مووی هی ئه ون. دهنگی بریارده ر، دهنگی کاریگه ر، دهنگی سه پینه ر و سازکه ر و رووخینه ریش هه ر به ته نیا دهنگی ئه وه. ئیدی دهنگی دهره وهی دهنگی ئه و ژاوه ژاوه، بی نه رزشه، ناکارایه . دهنگی دهره وهی "ئه و" دهنگی ژنان و دهنگی مندالانه، ئه م دوو دهنگه ش که تیکه ل ده بن ژاوه ژاوه پیک ده هینن، ریک وهک ئه و ژاوه ژاوهی له جه مامی ژناندا روو ده دات، کاتیک ژن هه میشه ناچاره له گه ل خویدا مندالانه کانیی به ریته جه مام و بیانشوات، مندالییش سابوون ده چیته

چاوی و دهگری، دایک له بهر نه وهی کاری ژوره و مندالی تری داناوه بو شوشتن شپرزه ده بیته، ده قیژینی به سه ریډا، دهنگی نه م دایکانه له گه ل هی مندانه کاندای تیکه ل ده بن و ده بن به ژاوه ژاوه، ئیدی هه مامی ژنان ده بیته به میتافوریک بو دهنگی ژاوه ژاوه، دهنگی ژن، که نامانجیکی نییه و نه نجامیکی نابیته.

نه م دهنگه تهنه له هه مامدا وای نییه، له ناو خیزانیشدا، له ناو کومه لگه شدا گوئیینه گیراوه، له ناو ده موده زگاکانیشدا نه و تیروانینه زال ده بیته، روانگه یه ک پیک ده هیته که بیرکردنه وهی مروقی کورد "نییرینه کانی کورد" سازی کردوه، نه م بیرکردنه وهیه به هوئی زمانه وه ده گه یه نریت، زمانیش دووباره بیرکردنه وه به رهه م ده هیته وه.

زمانی کوردی، بیرکردنه وهی کوردی و روانگه ی کوردی ده گه یه نیته، سترکتوری نه م زمانه ش نییرینه ی کورد نه خشی کیشاوه، که واته زمانی کوردی هی پیاوه و تهنه پیاو بو هی هه یه بیته گو و بدوی و وتار بدات و وتار بنووسیت. نه وهی نه و ده یلیته نوره، نه وهی نه و ده ینووسیت ستاندارده و ژن نه گه ر شتیکیش بلیت یان بنووسیت ده بی به و پیوه ره پیوریت. نه م کیسه یه یه و ده کات دهنگی ژن نه بیستراو بیته، ژن نه ویژی بیته بهر مایکروفون و نازادانه پای خوئی، نازاری خوئی و له هه مووشی گرنکتر بیری خوئی ده ربیریت. له هه موو نه وانه ش گرنکتر و گرفتارتر بو ژن که دیته گو، یان که بیری خوئی به نووسین دهرده بریت، به کارهینانی زمانه. زمانیک که ته لاربه ندیکی پیاوانه ی هه یه، زمانیک که ئیمارزه کانی پیاوکردن و تیایاندا می و میروونه هه مان سه نگیان هه یه، ژن و ژان هاوواتان. له و زمانه دا جه سته ی ژن نامیره نه ک نورگانی زیندوو، نامیری به رهه مهینانی مندال، نامیری چیژبه خشین به ویدی، خزمه تبه خشین به وانی دی جگه له خوئی.

زورگرنگه ژن بیته گو و هزره ندانه بیه یقی و نامانجی هه بی له وتندا و بو مه به سته به نه نجامگه یاندنی نه و نامانجانه هه نکاو بنی، تا بیسه لمینی دهنگی نه و ژاوه ژاوه نییه، له هزره وه هه لده قوئی و پیویسته هزی بدریته. له وهش گرنکتر نه وهیه، که ده په یقی و که بیره کانی خوئی به زمان دهرده بری، هه مان نه و پوشاکی زمانه یان له به رنه کات که به مه کینه ی میشکی پیاو دووراو. "بییر" وه ک خودی مروقی وایه، که دروست ده بیته پروت و قووته، هه تا پوشاکی زمانی نه که یته بهر به رجه سته نابیته و سه رنج راناکیشیت. گرنگه ژنی که ده په یقی، چ به وتن، چ به نووسین، پوشاکی له بهر بیره کانی بکات خوگر دیته، واته زمانیکی کوردی نوئی، نوئی به و واتایه ی که ئیمارزه کانی هه مان کونه کان نه بن، ئیمارژی نوئی بو ژنی نوئی، بو دیارده نوییه کان دابنریت که گوزاره بن له دنیای هاوچه رخ. تهنه به زمانیکی نوئی ده کری پیناسه یه کی نوئی بکه ین بو ژن، پیاو، په یوه ندی، مروقیایه تی، دادپه روه ری و هه موو دیارده و ده سته واژه به مروقه وه په یوه سته کان.

وه نه بی ژنانی کورد هیچیان نه بووبی بو گووتن، بیریان نه بووبی تا له وشه و ده سته واژه دا جیگه یان بکه نه وه، وه لی شتیکی تر که نه بووه و هوکاری نه وه بووه که دهنگی ژن نه بیستراو بیته، نازادییه.

مروقی نازاد نه بیته، با شتیکی هه بیته بو گووتن، ناویژی بیل، با بیر و بوچوونیشی هه بی، شه رم ده کات دهریان بیری. مروقی که نازاد نه بوو، هه ست به که می ده کات، باوه ری به خوئی که م ده بیته وه، شه رم ده کات.

ئەمانە دەستەواژەى دەروونناسى كۆمەلەيەتتىن و پەيوەندىيان بە يەكتەر و بە دۆخى ژئانى كۆمەلگە نائازادەكانەو ەھ يە .

نووسىن ئە گوتتى سەرزارەكى زياتر باوەرپەخۇبوون و نازادبوونى پىيوستە . چونكە ئەو ەى دەنووسرىت دەمىنىتەو ە ، بەلگەى بىرکردنەو ەى ئەو مەوقەيە . وتارىكى راستەوخۆكە لە كۆر و دانىشتىكىدا دەردەبەردىت ەى دۆخىكى ئاسايىە و دەكرى مەوقەكە مەتر ەستى بەرپرسىارىتتى تىدا بەكاربەت ، بە پىچەوانەى نووسىن كە دۆخىكە مەوقە ئە تەواى قولىبوونەو ەى خۇيدا بۇ دياردەيەك بىرى خۇى دادەرىتت و بەرپرسىارە بەرامبەر ەەر واژە و دەستەواژەيەك و پەيامى ئەو نووسىن و دەرپرىنەنە . بۇيە دەبىنىن ئەو كۆمەلگەدا كە نازادى بە گشتى و نازادى ژئ بە تايىبەتى سنوورداركوو ە ، ئە مەيدانى نووسىندا ژئ كە مەتر دەركەوتوو ە . نووسىن ئاستىكى ەەرەبلىندى بىرکردنەو ە و زمانە و پەيوەندىيەكى راستەوخۇى ەھ يە بە نازادىيەكانى مەوقەو ە ، نازادى دەروونى ، نازادى جەستەيى ، كۆمەلەيەتى ، سىياسى و ەندەو ە .

ئەناو ژانرەكانى نووسىنىشدا ئەو ژانرەنى كە پەيوەستن بە دنياى ەست و فەتتازىاي مەوقەو ە كە مەتر ەستى بەرپرسىارىتتىان پىيوستە ، چونكە مەوقە ئە دنياى فەتتازىادا دەتوانى بى سنوور و تا ناكۇتا بفرى ، وەلى ئە وتار و لىكۆلىنەو ەدا دەتوانى ئەو ەندە بروت كە ەقلى دەبىرىت ، ئەو ەندەى كە ئۆزىك بوارى پى دەدات . ەوى ئەو ەشە ئە كۆمەلگە نائازادەكاندا بە گشتى و ژئانى ئەو كۆمەلگەنە بە تايىبەتى ئەگەرچى كە م دىنە بوارى نووسىنەو ە ، ئەو كە م كەسەش كە دىن كە مەتر خۇيان ئە قەرەى ئەو ژانرە دەدەن كە بەرپرسىارىتتى ئەوان بەرامبەر بە بىروبوچوونەكانىان دەردەبەردىت و باوەرپەخۇبوون و خۇساخىردنەو ەى پىيوستە و ، زياتر روو ئەو ژانرە دەكەن كە ئەناو دنياى فەتتازىادا و ئە رىگەى سىمبۆلە شاراوەكانەو ە ەستەكان و نەستەكانى خۇيانى پى دەردەبەرن .

شيعر دەكرى ئاوينە بىت بۇ ەست و نەستى ژئ ، وەلى لىكۆلىنەو ە و وتار دەتوانى ئاوينە بىت بۇ ەزرى ژئ . ئە بوارى نووسىندا گرىگە ەست و نەستەكانى ژئ ئە داھىنانى ئە دەبىدا بەرچەستە بىرىن و بە زمانىكى بىلەن ، ئەك باوكسالارى ، دەربەردىن . وەلى تەنە ئەو بەس نىيە ، ژئ پىيوستە مانىفىستى ەزر و ئاوەزىشى بكات ، وتار بنووسىت ، لىكۆلىنەو ە بكات ، شىكارى سىياسى ، ئابوورى ، دەروونى ، كۆمەلەيەتى بىت و ، ئە ەموو ئەم بوارانەدا دەنگى ەبىت ، بەلام ئەك دەنگىكى لاسەبىكەرەو ەى پىاو ، ئەك دەنگى دووبارەكەرەو ەى بوچوونەسواوەكان ، ئەك بە زمانىكى باوى باوكسالارەنە ، بەلكە دەنگىكى ەلقولاو ئە بىرى تايىبەتى خۇيەو ە ، دەنگىكى داھىنەرى نۆرم و دەستەواژەى نوى ، بە زمانىكى نوى و مەوقەسالارەنە .

بەلگەنەويستە كە بوونى دەنگ و رەنگ و بىرى ژئ پىيوستن . وەكو كۆمەلگەى كورد ئە ئىستادا گرىگە و پىيوستەمان بەو مىكانىزمانە ەھ يە كە دەنگى خىنكاوى ژئ كە ئە قەفەزى سىگىدا قەتەس ماو ەبىنىتە دەرو ە ، رەنگى ژئ كە لەو دىووى دىوارەكاندايە ئاودىوى ناو كۆمەلگەى بكاتەو ە ، بىرى ژئ بوروژىنى بۇ دەربىرن و گوتن و نووسىن . ئەمانەش ژئ تەنە خۇى دەتوانى ەواكارى خۇى بكات ، واتە ژئ دەتوانى ژئانى ترفىرى نازادى و باوەرپەخۇبوون بكات . بەو مانايە نا كە كۆرسى بۇ بكاتەو ە و وانەى دابدات ، نا ، مەبەستەم ئەو مەتودە باو و

کاتبه سه رچوو دی فیرکردن نییه، به لکه مه به ستمه بلیم نه و ژنانه ی که ده په یفن و وتار دده دن و دده نووسن و هاتونده ته نیو کومه لکه و سیاسه ته وه، به شیوه یه ک بیربکه نه وه و بپه یفن و بنووسن و سیاسه ت بکه ن له پووانگه یه کی پیشکه وتنخوزانه وه سه رچاوه ی گرتییت، به نامانجی نازاد بوون خه بات بکه ن، به ناراسته ی که شه سه ندنی کومه لکه و بلندکردنه وه ی پایه ی ژن سیاسه ت بکه ن، باوه ریان به خویان پته و بیت و وه کوژن بیر بکه نه وه و بنووسن و شانازی به ژنبوونی خویانه وه بکه ن، واته خویان بن نه ک سیبه ری پیاو.

پوونیا تلووعی، هه رگیز له ژنبوونی په شیمان نییه ؟ نه مه یه که مین کتیبی نووسه ره و له م کتیبه دا کومه لیک وتاری سه رنجراکیش و راشونیل "عه قلائی" هه یه. هه لبراردنی نه م ناویشانه بو نه م کتیبه له هزی نه ودا وه ک ژنیکی کورد، که له سه ختترین دۆخه کانی ژیاندا له پوژه لاتی کوردستان خوی له ناو خه باتی فیمنیستیدا دیوه ته وه و خوازیاری گۆرینی بارودۆخی زنده دژواری ژنانه له و به شه ی ولاتدا، په یامیکی دره وشاوه ی تیدا به رجه سته یه. پوونیا به خورایی و له خویه وه نه م وته یه ی دهرنه بریوه "هه رگیز له ژنبوونم په شیمان نیم؟" به لکه وه لامیک به و تیروانینه دده اته وه که له کومه لکه ی کورده واریدا سه پاوه و ژن له و تیروانینه دا گیرۆده ی ژیانیکی بیمانا و مه نگ دکات و له ناکامی نه و بیماناییه ی ژیاندا خوی بیبایه خ ده بین و ژن بی بایه خ ده بین و نه لته رناتیقیکی دیکه بوئه و ژیانه نایینیته وه جگه له ناومیدی و هسه رته، له خوزگه خواستن به وه ی سه ربه و تووخم و ره گه زه نه بیت، واته په شیمان بیته وه له وه ی که ژنه ؟

پوونیا به م وه لامه ده یه وی ریگه یه کی تر پیشانی ژنان بدات و بلیت من په شیمان نیم له ژنبوون و توش په شیمان مه به ره وه له ژنبوونی خوت، وهره با پیکه وه بارودۆخی ژن بگۆرین، بیرى خومان شارژ بکه ین به هیزی هزر، ده روونی خومان شارژ بکه ین به نازایه تی و ویران، بپه یقین و نه ترسین و بنووسین.

له م پیشه کییه دا ویرای ده ستخۆشی له پوونیا خانم و نافه رینکردنی بو بویری و نازادییه که ی له دهرپریندا و، وردبیینیه که ی له لیکۆلینه وه و وتاره کانیدا، ده مه وی وه ک ژنیک که چاره که سه ده یه ک نه زمونم له دنیای نووسیندا هه یه و تالی و سویری و خۆشی و چیژی نووسینم چیشته وه، پیی بلیم هه نگاوی یه که م و کتیبی یه که م له خوت و له ژنی کورد و له کتیبخانه ی کوردی پیروز بیت. هه روه ها پیی بلیم بیر له به رده وامی بکه ره وه، وتاری تر و لیکۆلینه وه ی تر و کتیبی تر و هی تر و هی تر. زمانی کوردی بکه به یاری و به ناره زووی خوت له ناو نه و زمانه دا کایه بکه، کایه ی هزی، کایه ی هه ستی، بیرى جوان دابریژه و، نه و بیرانه ش به پوشاکى نوئی زمان پوشته بکه. نه مانه ی من ده یلیم نامۆژگاری نیین، ته نها چه پکی گوتی نه زمونن، له درکه کانی ده وره یه ری پاک کراوه ته وه و وه ک دیارییه ک بو نه م نۆبه ره ی په رتووکه پیشکه ش به پوونیا خانمی تلووعی ده که م و پیشکه ش به و ژنانه ش که نیستا و له دوارۆژدا دین و نازایانه بیرى خویان دهرده برن.

2004/11/16

ستۆ کهۆلم

سوید